

3D-KAM Model : การบูรณาการหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการในการบริหาร สถานศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรรัption

The 3D-KAM Model: Integrating the 7 Principles of Kalyanamitthamma into School Administration in the Digital Disruption Era

ธิดาภรณ์ ศรีสุวรรณ¹, ศรีพิงศ์ ภูวัชรวารานนท์² และมัจฉลินทร์ ผลกล้า³

Tidaporn Srisuwan¹, Saruthipong Bhuwatvaranon² and Mudchalin Pholkla³

¹นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

¹Department of Educational Administration, Faculty of Education, Songkhla Rajabhat University

²ผศ.ดร.อาจารย์ประจำหลักสูตรบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

²Faculty of Education, Songkhla Rajabhat University

³อาจารย์ ดร.อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

³Faculty of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University

Corresponding Author's Email: atida39@gmail.com ,ppcbe@hotmail.com ,mudchalin.ph@skru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง “3D-KAM Model : การบูรณาการหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการในการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรรัption” มีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 กับแนวคิดการบริหารสถานศึกษาในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัลที่ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา โดยผู้เขียนมุ่งสร้างกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทความนี้อาศัยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาจากพระไตรปิฎก วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา กฎหมาย การศึกษา งานวิจัย และบทความวิชาการที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสังเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัย 10 เรื่องที่กล่าวถึงการประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตรในการบริหารสถานศึกษา เพื่อนำมาวิเคราะห์แนวทางเชิงระบบที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลดิสรรัption

จากการศึกษา พบว่า ผู้นำสถานศึกษายุคใหม่ควรบูรณาการคุณธรรม ความเป็นผู้นำดิจิทัล และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เขียนได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่คือ “3D-KAM Model” ซึ่งเป็นโมเดลการบริหารสถานศึกษาที่ประกอบด้วย 3 มิติสำคัญ ได้แก่ 1) Dharma เน้นคุณธรรม ความโปร่งใส ความเป็นแบบอย่างของผู้นำ 2) Digital มุ่งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและทักษะดิจิทัลเพื่อการบริหารและการเรียนรู้ และ 3) Dialogue การสื่อสารแบบเปิดใจและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โมเดลนี้สามารถใช้เป็นแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำ การวางแผนนโยบาย และการบริหารสถานศึกษาให้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: กัลยาณมิตรธรรม 7, การบริหารสถานศึกษา, ยุคดิจิทัลดิสรรัption , 3D-KAM Model

Received 1 November 2025; Revised 24 December 2025; Accepted 4 January 2026

Abstract

This academic article entitled “The 3D-KAM Model: Integrating the 7 Principles of Kalyanamitthamma into School Administration in the Digital Disruption Era” aims to analyze and synthesize the Seven Noble Friendship Principles (Kalyanamitta Dhamma) in relation to educational administration within the context of rapid technological change that has profoundly impacted the education system. The objective is to construct an integrative conceptual framework that can be effectively applied to develop school administrators’ capacities in the digital era. This article employs a documentary research approach, drawing upon the Tipitaka, Buddhist scriptures, educational laws, research studies, and relevant academic literature. Additionally, it synthesizes findings from ten research studies that examine the application of the Seven Noble Friendship Principles in educational administration, in order to propose systematic guidelines that align with the transformations brought about by digital disruption.

The findings reveal that modern school leaders should integrate moral principles, digital leadership, and effective communication. The new body of knowledge identified in this article is the “3D-KAM Model”, an educational administration model comprising three key dimensions: (1) Dharma – emphasizing moral principles, transparency, and exemplary leadership; (2) Digital – promoting the use of technology and digital skills for administration and learning; and (3) Dialogue – fostering open communication and stakeholder participation. This model serves as a practical framework for leadership development, policy planning, and educational administration to effectively adapt to the rapid changes of the 21st century in a sustainable manner.

Keywords: 7 Principles of Kalyanamitthamma, Educational Administration, Digital Disruption, 3D-KAM Model

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 ระบบการศึกษาไทยกำลังเผชิญความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากปรากฏการณ์ดิจิทัลดิสรักชัน (Digital Disruption) ซึ่งหมายถึงการเข้ามาแทนที่ของเทคโนโลยีดิจิทัลที่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างและวิธีการดำเนินงานขององค์กร (Christensen, Raynor, & McDonald, 2015) การบริหารสถานศึกษาในปัจจุบันจึงไม่อาจดำเนินไปด้วยวิธีการเดิม ๆ แต่ต้องปรับตัวเพื่อให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการจัดการเรียนการสอน การบริหารงานบุคคล และการจัดการสารสนเทศ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีวิสัยทัศน์ที่ทันสมัยและมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีควบคู่

ไปกับการยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งคุณธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้สอดคล้องคือ หลักกัลยาณมิตรธรรม 7

หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ตามพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย (1) ปิโย (น่ารัก) (2) ครุ (น่านับถือ) (3) ภาวนีโย (น่าเจริญใจ) (4) วตตา (รู้จักพูดชี้แนะ) (5) วจนกขโม (อดทนต่อถ้อยคำ) (6) คัมภีร์ัญจะก ถึงกัตตา (สามารถอธิบายเรื่องลึกซึ้งได้) และ (7) โน จัญญาเน นิโยชเย (ไม่ชักนำไปในทางเสื่อม) (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2539) หลักธรรมเหล่านี้สามารถประยุกต์ใช้เป็นกรอบคิดสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงคุณธรรม (จำรัส สอนกล้า, 2568) เมื่อผู้บริหารยึดถือกัลยาณมิตร ย่อมสร้างความไว้วางใจและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภายในองค์กร ส่งผลให้สถานศึกษาสามารถเผชิญกับความท้าทายในยุคดิจิทัลได้อย่างมีคุณภาพ โดยเฉพาะเมื่อกัลยาณมิตรเชื่อมโยงกับการปฏิบัติภายใต้ กรอบกฎหมายการศึกษา

กฎหมายการศึกษาของไทยมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการบริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งเน้นการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วม และการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) นอกจากนี้ ยังมี พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 ที่กำหนดโครงสร้างการบริหาร การศึกษา รวมถึง พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการ ข้อมูลสารสนเทศในยุคดิจิทัล (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2562) การบริหารสถานศึกษาจึงต้อง อาศัยทั้งหลักธรรมและกฎหมายควบคู่กัน เพื่อสร้างสมดุลระหว่าง “ความเป็นมนุษย์” และ “ความเป็น ดิจิทัล” อันเป็นโจทย์สำคัญของการบริหารใน ยุคดิจิทัลดิสรัปชัน

การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรัปชันมิได้หมายถึงเพียงการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียน การสอนหรือการบริหารจัดการ แต่ยังรวมถึงการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กร การสื่อสาร และการสร้าง ภาวะผู้นำที่ยืดหยุ่นและสร้างแรงบันดาลใจ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2564) ผู้บริหารจึงต้อง ทำหน้าที่ทั้งในฐานะ “ผู้นำเชิงกลยุทธ์” และ “ผู้นำเชิงคุณธรรม” เพื่อให้สถานศึกษาสามารถแข่งขันได้ใน สังคมโลกาภิวัตน์ ขณะเดียวกันก็ยังคงยึดมั่นในคุณค่าของความเป็นกัลยาณมิตรธรรม 7 ซ ซึ่งความสามารถ ในการเชื่อมโยงเทคโนโลยีกับคุณธรรมนี้ จะเป็นพื้นฐานสำคัญของการจัดการศึกษาในอนาคต

ดังนั้นการบูรณาการกัลยาณมิตรธรรม 7 เข้ากับการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรัปชัน จึง มิใช่เพียงการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้บริหาร แต่ยังเป็นยุทธศาสตร์ในการ เสริมสร้างความโปร่งใส ความร่วมมือ และความยั่งยืนของสถานศึกษา การยึดถือทั้งกรอบกฎหมาย การศึกษาและหลักคุณธรรมเชิงพุทธ ทำให้การบริหารสถานศึกษาไม่เพียงแต่สอดคล้องกับทิศทางของ ประเทศ แต่ยังมีคุณค่าทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานของสังคมไทย อันจะนำไปสู่การพัฒนา สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 อย่างมั่นคงและสมดุล

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

ความหมายกัลยาณมิตรธรรม 7

จากการศึกษาได้ให้ความหมายกัลยาณมิตรธรรม 7 ไว้ดังนี้

พระปิฎกโกศล (2562) ได้ให้นิยามไว้ว่า คุณสมบัติของมิตรที่ดีหรือมิตรแท้ ซึ่งเป็นแบบอย่างทางกาย วาจา และใจ ช่วยนำทางผู้อื่นให้ดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตรงตาม ทั้งในทางโลกและทางธรรม ประกอบด้วย 7 ประการ ได้แก่ ปิโย (เป็นที่รัก), ครุ (น่าเคารพ), ภาวนีโย (น่ายกย่อง), วตตฺวา จ (รู้จักแนะนำตักเตือน), วจนกฺขโม (อดทนต่อถ้อยคำ), คมภีรณฺจ กถํ กตฺตา (อธิบายเรื่องลึกซึ้งได้) และ โน จฏฐานเณ นโยชเย (ไม่ชักนำไปในทางเสื่อมเสีย) ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกยุคสมัย โดยเฉพาะในบทบาทของครูและผู้นำทางจิตวิญญาณที่ต้องเป็นแบบอย่างให้แก่ศิษย์และสังคม

เถียรพัชร แป้นทอง (2567) ได้ให้นิยามไว้ว่า หลักคุณธรรมที่เป็นคุณสมบัติของมิตรที่ดีและผู้นำที่พึงมี เพื่อเกื้อกูลต่อการพัฒนาองค์กรและบุคคลให้เจริญก้าวหน้า ประกอบด้วยคุณลักษณะทางกาย วาจา ใจ และปัญญา ที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างภาวะผู้นำ การสื่อสาร การชี้นำ และการพัฒนาในยุคดิจิทัล

ณัฐยา ทองห่อ (2568) ได้ให้นิยามไว้ว่า หลักคุณธรรม 7 ประการที่เป็นพื้นฐานสำคัญของผู้นำ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ ความร่วมมือ ความเป็นมิตร และการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรได้อย่างยั่งยืน โดยประยุกต์ใช้ร่วมกับการบริหารยุคดิจิทัล

จากการวิเคราะห์ความหมายของกัลยาณมิตรธรรม 7 พบว่า หลักคุณธรรม 7 ประการที่สะท้อนคุณลักษณะของมิตรที่ดีหรือผู้นำที่พึงมี ซึ่งเป็นแบบอย่างทางกาย วาจา ใจ และปัญญา ที่สามารถชี้นำผู้อื่นให้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องตรงตาม ทั้งในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการพัฒนาองค์กร โดยหลักคุณธรรมดังกล่าวประกอบด้วย

1. ปิโย ความเป็นมิตร ความน่ารัก เป็นที่รักและไว้วางใจ
2. ครุ ความน่าเคารพ ความประพฤติและจริยวัตรตรงตาม เป็นแบบอย่างที่ดี
3. ภาวนีโย ความน่ายกย่อง เป็นผู้ทรงความรู้ ความสามารถ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ
4. วตตฺวา จ ความสามารถในการแนะนำ ตักเตือน และสื่อสารอย่างเหมาะสม
5. วจนกฺขโม ความอดทนต่อถ้อยคำ พร้อมรับฟังความคิดเห็นอย่างไมโกรธเคือง
6. คมภีรณฺจ กถํ กตฺตา ความสามารถในการอธิบายเรื่องลึกซึ้ง ถ่ายทอดความรู้ได้อย่างชัดเจน
7. โน จฏฐานเณ นโยชเย ความไม่ชักนำไปในทางเสื่อมเสีย ยึดมั่นในคุณธรรมและความถูกต้อง

ความหมายการบริหารสถานศึกษา

จากการศึกษาได้ให้ความหมายการบริหารสถานศึกษาไว้ ดังนี้

มลฤดี เฟิงสง่า (2566) ได้ให้นิยามไว้ว่าการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล หมายถึง กระบวนการดำเนินงานตามพันธกิจของสถานศึกษาในทุกด้าน (วิชาการ งบประมาณ บุคลากร และงานทั่วไป) โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือหลัก เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและ

ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัลอย่างทันท่วงที ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิสัยทัศน์ สนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี พัฒนาบุคลากร และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับนวัตกรรมดิจิทัล เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนและขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม

จุฬาลักษณ์ สุวรรณพานิช (2567) ได้นิยามไว้ว่าการบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการเชิงวิชาการและเชิงระบบ ที่ผู้นำจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในบริบทองค์กรที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการตัดสินใจ การสื่อสาร การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กร และการจัดการทรัพยากร เพื่อให้สถานศึกษามีความสามารถในการแข่งขัน และบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วิศรุต นพรัตน์ (2567) ได้นิยามไว้ว่าการบริหารสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามนโยบายและหลักสูตร โดยต้องอาศัยคุณลักษณะ ความรู้ ทักษะ ความสามารถด้านวิชาการ ด้านมนุษย์ และด้านการคิดเชิงระบบ เพื่อจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งบุคลากร วัสดุ งบประมาณ และข้อมูล ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การบริหารสถานศึกษาไม่เพียงเป็นกลไกในการจัดการศึกษาเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารต้องใช้ภาวะผู้นำ คุณธรรม และทักษะการสื่อสาร เพื่อพัฒนาคุณภาพของครูและผู้เรียนอย่างยั่งยืนภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกยุคใหม่

จากการวิเคราะห์ความหมายการบริหารการศึกษา พบว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเชิงระบบที่มุ่งขับเคลื่อนสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยผู้นำหรือผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ และนโยบาย ตลอดจนการจัดการทรัพยากรทั้งบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และข้อมูล เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด นอกจากนี้ยังต้องอาศัยภาวะผู้นำ คุณธรรม ทักษะการสื่อสาร และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการองค์กร การพัฒนาบุคลากร และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่ เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนและความสามารถในการแข่งขันของสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

ความหมายยุคดิจิทัลดิสรรัption

จากการศึกษาได้ให้ความหมายเกี่ยวกับยุคดิจิทัลดิสรรัption ไว้ดังนี้

สังคมปัจจุบันอยู่ในยุคที่ถูกนิยามว่า “ดิจิทัลดิสรรัption” (Digital Disruption) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาแทนที่ระบบและวิธีการทำงานแบบดั้งเดิม (Christensen, Raynor, & McDonald, 2015) วงการศึกษาได้รับผลกระทบโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และบิ๊กดาต้าในการจัดการข้อมูล รวมทั้งความท้าทายในการดูแลคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของนักเรียนและบุคลากรทางการศึกษา

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2562) ให้ความหมาย Disruptive Innovation หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรมที่เกิดจากการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้สร้างรูปแบบใหม่ที่แตกต่างจากเดิมอย่างสิ้นเชิง สามารถ

เข้ามาแทนที่ระบบหรือวิธีการเดิมได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เล่นเดิมที่ไม่ปรับตัวต้อง “ถูกดิสรัปต์” (ถูกแทนที่) และเปิดโอกาสให้ผู้ที่สร้างนวัตกรรมใหม่กลายเป็นผู้นำแทน

สุภัทรศักดิ์ คำสามารถ (2563) ให้ความหมาย ดิจิทัลดิสรัปชัน (Digital Disruption) หมายถึง การปฏิรูปหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีและโมเดลธุรกิจแบบใหม่ จนส่งผลกระทบต่อ กิจการ สินค้า และบริการที่มีอยู่ในปัจจุบัน เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ที่เกิดจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมใหม่ ๆ ซึ่งทำให้ระบบการทำงานแบบเดิมถูกแทนที่อย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจ การศึกษา และสังคมโดยรวม ผู้บริหาร ครู และองค์กรจำเป็นต้องปรับตัว ทั้งแนวคิดและรูปแบบการดำเนินงาน เพื่อให้สามารถอยู่รอดและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในยุคใหม่นี้

ทิตินา แสงระวี (2565) Digital Disruption ทางการศึกษา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และรุนแรงจากเทคโนโลยีดิจิทัลที่ส่งผลกระทบต่อระบบการเรียนรู้เดิม ทำให้สถานศึกษา ครู และผู้เรียนต้องปรับตัว ครั้งใหญ่ โดยเปลี่ยนจากการสอนแบบถ่ายทอดความรู้ ไปสู่การเรียนรู้เชิงรุก เน้นนวัตกรรมและการใช้ เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ครูต้องปรับบทบาทเป็นผู้อำนวยการเรียนรู้ ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล และ ผู้เรียนต้องพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

จากการวิเคราะห์ความหมายยุคดิจิทัลดิสรัปชันพบว่า ยุคแห่งการเปลี่ยนผ่านที่ขับเคลื่อนด้วย เทคโนโลยี นำไปสู่การปฏิรูประบบการทำงานและการศึกษาอย่างลึกซึ้ง จำเป็นที่ทุกภาคส่วนต้องปรับตัวทั้ง ในด้านแนวคิด ทักษะ และกระบวนการ เพื่อให้สามารถดำรงอยู่และพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบท ใหม่

แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในยุคดิจิทัลดิสรัปชัน

จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาตาม หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในยุคดิจิทัลดิสรัปชัน ดังตาราง 1

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในยุคดิจิทัลดิสรพ์ชั้น

แนวทางการบริหารสถานศึกษา ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในยุคดิจิทัลดิสรพ์ชั้น	1.พระมมหาสุริยวรินทร์ อินธิแสง (2556)	2.นารินทร์ กว่างขวาง (2561)	3.ปิยะดา ก่ออุตุกุลรังสี (2561)	4.โชติกา ศิริบุญ (2564)	5.เดือนฉาย เงามงาม(2565)	6.ทินกร เผ่ากันทะ (2565)	7.ภัณฑิรา ธิตะปิ่น (2565)	8.อะดิศักดิ์ สมบัติคำ (2565)	9.ณัชชา เพ็ชรทรัพย์ (2566)	10.สังข์वाल เสริมแก้ว (2567)	ความถี่
1. ปิโย (นารัก/เมตตา)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10*
2. ครู (นำเคารพ)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10*
3. ภาวนีย (นำเจริญใจ/เป็นผู้มีความรู้)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10*
4. วตตา จ (การพูดชี้แจง/ แนะนำที่สร้างสรรค์)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10*
5. วจนักขโม (อดทนต่อถ้อยคำ)	✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓	8*
6. คัมภีร์จะ กถิง กัตตา (อธิบายเรื่องลึกซึ้งได้)		✓		✓	✓	✓	✓	✓			6*
7. โน จัญฐานะ นิโยชเย (ไม่ชัก นำในสิ่งไม่ควร)		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9*

จากตารางที่ 1 ผู้เขียนได้ทำการสังเคราะห์ตัวแปรต้น ตัวแปรตามและบริบทจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากแนวคิดของนักวิชาการ จำนวน 10 ท่าน ผู้เขียนใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกตัวแปรโดยใช้ความถี่ร้อยละ 80 ขึ้นไป ซึ่งเท่ากับความถี่ตั้งแต่ 8 ขึ้นไป สรุปได้ดังนี้

1. ปิโย (นารัก/เมตตา)
2. ครู (นำเคารพ)
3. ภาวนีย (นำเจริญใจ/เป็นผู้มีความรู้)
4. วตตา จ (การพูดชี้แจง/แนะนำที่สร้างสรรค์)
5. วจนักขโม (อดทนต่อถ้อยคำ)
6. คัมภีร์จะ กถิง กัตตา (อธิบายเรื่องลึกซึ้งได้)
7. โน จัญฐานะ นิโยชเย (ไม่ชักนำในสิ่งไม่ควร)

จากตารางที่ 1 ผู้เขียนได้ทำการสังเคราะห์ตัวแปรต้น ตัวแปรตามและบริบทจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่าแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในยุคดิจิทัล ดิสรัปชัน ได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในยุคดิจิทัลดิสรัปชัน

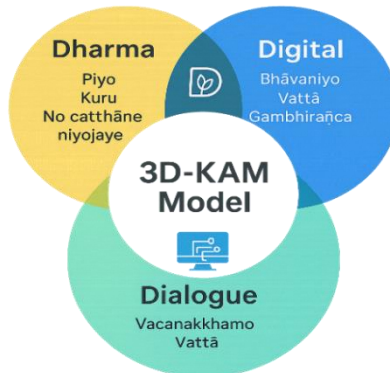
แนวทางหลัก กัลยาณมิตรธรรม 7	แนวคิดผู้เขียน	บทวิเคราะห์หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 กับการบริหาร สถานศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรัปชัน
1. ปิโย	ผู้นำเป็นมิตร สร้าง บรรยากาศอบอุ่น	ผู้บริหารสร้างบรรยากาศองค์กรแบบเป็นมิตร ผ่าน แพลตฟอร์มดิจิทัล เปิดรับความคิดเห็น
2. ครุ	ผู้นำเป็นแบบอย่าง มีคุณธรรม ยุติธรรม	ผู้บริหารที่มีคุณธรรมและยึดมั่นหลักธรรมเป็นแบบอย่าง ในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้อย่างมีจริยธรรมและ ประสิทธิภาพ
3. ภาวนีโย	ส่งเสริมการเรียนรู้ พัฒนาทักษะดิจิทัล	ผู้บริหารมีบทบาทเป็นผู้นำการเรียนรู้ด้านดิจิทัล ส่งเสริม การพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูและบุคลากร
4. วตฺตา จ	การสื่อสารที่ดี เป็น หัวใจสำคัญ	ผู้บริหารมีการชี้แนะอย่างมีระบบด้วยเทคโนโลยี ช่วยให้ การบริหารมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเกิดการ สื่อสารสองทาง ใช้การสื่อสารผ่านระบบดิจิทัล เช่น LMS, Line OA, Dashboard เพื่อแนะนำ ติดตาม และสื่อสาร งาน
5. วจฺนํกขโม	ผู้นำเปิดใจ รับฟัง อดทน	ผู้บริหารมีความอดทนและเปิดกว้างในการสร้างวัฒนธรรม ดิจิทัลแบบมีส่วนร่วม เปิดรับความคิดเห็นจากครู ผู้ปกครอง และนักเรียน ผ่านสื่อดิจิทัล เช่น ฟอรัม ออนไลน์ หรือโซเชียลมีเดีย
6. คัมภีร์ญจะ กถัง กัตตา	ถ่ายทอดเรื่องยาก ด้วยสื่อดิจิทัล	ผู้บริหารสามารถใช้เทคโนโลยีในการถ่ายทอดเรื่องซับซ้อน เช่น นโยบาย, ข้อมูลวิชาการ ผ่าน Infographic / Dashboard
7. โน จัฏฐาเน นีโยช เย	ยึดคุณธรรม ไม่ชัก นำสิ่งไม่ดี โปร่งใส	ผู้บริหารมีจริยธรรมด้านดิจิทัล เช่น ไม่บิดเบือนข้อมูล ไม่ ใช้เทคโนโลยีในทางที่ผิด สร้างความเชื่อมั่นต่อองค์กร

จากตารางที่ 2 ผู้เขียนได้สรุปการสังเคราะห์ และสามารถแสดงเป็นโมเดลแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในยุคดิจิทัลดิสรรัption ได้ดังตาราง 3

ตารางที่ 3 The 3D-KAM Model for School Administration in the Digital Disruption Era

ด้าน	องค์ประกอบหลัก	หลักกัลยาณมิตรธรรมที่เกี่ยวข้อง
Dharma (ธรรมะ)	มุ่งเน้นคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ความโปร่งใส และการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง โดยผู้นำต้องมีความเป็นมิตร (Piyo) นำเคารพ (Kuru) และยึดมั่นในคุณธรรมไม่ชักนำไปในทางที่ผิด (No catthane niyojaye) เพื่อสร้างบรรยากาศองค์กรที่ดีและเป็นต้นแบบให้บุคลากรและผู้เรียน	Piyo, Kuru, No catthane niyojaye
Digital (ดิจิทัล)	มุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้บริหาร ครู และบุคลากรให้สามารถเรียนรู้และใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในการบริหารงาน การสื่อสาร การจัดการความรู้ และการถ่ายทอดนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยเชื่อมโยงกับหลัก ภาวนีโย (Bhavaniyo) วตตา (Vatta) และคัมภีร์ญจะ (Gambhirañca) ที่สะท้อนความเป็นผู้นำทางการเรียนรู้และการถ่ายทอดสาระสำคัญที่ลึกซึ้งได้อย่างเข้าใจ	Bhavaniyo, Vatta, Gambhirañca
Dialogue (การสื่อสาร)	มุ่งส่งเสริมการสื่อสารสองทาง การเปิดใจรับฟัง และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นครู ผู้ปกครอง ชุมชน หรือผู้เรียน สอดคล้องกับหลักกวางนัขโม (Vacanakkhamo) และวตตา (Vatta) ซึ่งเป็นหัวใจของการสร้างบรรยากาศองค์กรที่มีส่วนร่วม โปร่งใส และขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงร่วมกัน	Vacanakkhamo, Vatta

จากตารางที่ 3 ผู้เขียนได้ทำการสังเคราะห์ และสามารถแสดงเป็นโมเดลแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในยุคดิจิทัลดิสรรัปชัน ได้ดังภาพ 1

ภาพที่ 1 โมเดลแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในยุคดิจิทัลดิสรรัปชัน
(The 3D-KAM Model for School Administration in the Digital Disruption Era)

สรุป

การบูรณาการหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 เข้ากับการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรรัปชัน เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพควบคู่กับการยึดมั่นในคุณธรรม หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ทำหน้าที่เป็นกรอบคุณลักษณะของผู้บริหารที่ช่วยส่งเสริมความไว้วางใจ ความร่วมมือ และบรรยากาศองค์กรเชิงบวก ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานต่อความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาในบริบทดิจิทัล

ในเชิงการบริหารโรงเรียน หลัก “ปิโย” และ “ครุ” ช่วยให้ผู้บริหารสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและเป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม “ภาวนีโย” สนับสนุนบทบาทผู้นำด้านการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูและบุคลากร ขณะที่ “วตฺตา จ” และ “วจนักขโม” มีความสำคัญต่อการสื่อสารสองทาง การรับฟังความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล ส่วน “คัมภีร์ญจะ กถัง กัตตา” ช่วยให้การถ่ายทอดนโยบายหรือสาระที่ซับซ้อนเป็นไปอย่างเข้าใจง่าย และ “โน จัฏฐาเน นियोชเย” เป็นหลักยึดในการบริหารจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างโปร่งใส ไม่ละเมิดจริยธรรม

ดังนั้น การบูรณาการหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 กับการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจึงมีความสำคัญต่อโรงเรียนในฐานะกรอบการบริหารที่ช่วยพัฒนาผู้บริหารให้เป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงที่มีทั้งความสามารถด้านดิจิทัลและคุณธรรมเป็นฐาน อันนำไปสู่การบริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพ ยั่งยืน และตอบสนองต่อบริบทของสังคมดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบของ “โมเดล 3D-KAM (3D-Kalyanamitta Administration Model)” ซึ่งถือเป็นกรอบแนวคิดการบริหารสถานศึกษาเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยง “หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ” เข้ากับ “แนวคิดการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรรัปชัน” อย่างเป็น

ระบบ องค์ความรู้ดังกล่าวมีความแปลกใหม่ตรงที่นำหลักพุทธธรรมเชิงคุณธรรมมาประยุกต์กับกระบวนการบริหารที่เน้นเทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยกำหนดให้มี 3 มิติสำคัญ ได้แก่ Dharma, Digital และ Dialogue ซึ่งสะท้อนถึงความสมดุลระหว่างจิตวิญญาณ เทคโนโลยี และมนุษย์สัมพันธ์

ความแตกต่างขององค์ความรู้ใหม่คือการขยายแนวคิด “กัลยาณมิตรธรรม” จากการเป็นหลักคุณธรรมในชีวิตประจำวัน มาสู่การเป็น กรอบจริยธรรมของภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคดิจิทัล ซึ่งเดิมงานศึกษาก่อนหน้า เช่น พระปิฎกโกศล (2562) และเธียรพัชร แป้นทอง (2567) มักมุ่งเน้นด้านจิตวิญญาณหรือความสัมพันธ์เชิงคุณธรรมของผู้นำเท่านั้น แต่โมเดล 3D-KAM ได้บูรณาการแนวคิดดังกล่าวกับภาวะผู้นำดิจิทัล (Digital Leadership) และภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) จนกลายเป็นรูปแบบการบริหารที่มีทั้ง “คุณธรรม” และ “ศักยภาพเทคโนโลยี” อยู่ร่วมกันอย่างสมดุล

จุดเด่นขององค์ความรู้ที่ค้นพบคือ การสร้างแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่มีความเป็นองค์รวม (Holistic Approach) โดยเน้นทั้งการพัฒนาจิตใจผู้บริหารให้มีคุณธรรม ความโปร่งใส และจริยธรรมทางดิจิทัล (Digital Ethics) ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารและการสื่อสารภายในองค์กร นอกจากนี้ยังเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม (Participatory Dialogue) ซึ่งช่วยให้บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและพัฒนาองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ที่มีความสัมพันธ์กับทฤษฎีเดิมหลายด้าน โดยเชื่อมโยงกับ ทฤษฎีผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership Theory) ของ Bass และ Avolio (1994) ที่เน้นการสร้างแรงบันดาลใจและคุณธรรมในผู้นำ อีกทั้งยังขยายแนวคิด ภาวะผู้นำดิจิทัล (Digital Leadership) ให้มีฐานทางศีลธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันยังต่อยอดจาก แนวคิดภาวะผู้นำเชิงพุทธ (Buddhist Leadership) ซึ่งเน้นการนำด้วยปัญญาและกรุณา โดย 3D-KAM Model ทำหน้าที่เป็น “สะพานเชื่อม” ระหว่างคุณธรรมในพระพุทธศาสนาและการบริหารยุคเทคโนโลยี

ประโยชน์ขององค์ความรู้นี้สามารถประยุกต์ใช้ได้หลายมิติ ได้แก่

- 1.ด้านการบริหารสถานศึกษา เป็นกรอบแนวคิดสำหรับพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรให้มีภาวะผู้นำที่สมดุลระหว่างคุณธรรมกับเทคโนโลยี
- 2.ด้านการศึกษาและนโยบาย ใช้เป็นแนวทางออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมผู้บริหารหรือพัฒนาระบบบริหารการศึกษายุคดิจิทัล
- 3.ด้านสังคมและวัฒนธรรม ส่งเสริมค่านิยมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม โปร่งใส และรับผิดชอบต่อส่วนรวม

ผลกระทบในวงกว้างขององค์ความรู้นี้ คือ การเสริมสร้าง “วัฒนธรรมองค์กรแห่งคุณธรรมและนวัตกรรม” ซึ่งจะช่วยให้สถานศึกษามีศักยภาพในการขับเคลื่อนการศึกษาไทยสู่ความยั่งยืนในยุคดิจิทัล

อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้นี้ยังมี ขอบเขตและข้อจำกัด เนื่องจากได้จากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) จึงยังไม่ได้ผ่านการทดสอบเชิงประจักษ์ (Empirical Validation) และอาจต้องมีการศึกษาต่อในบริบทอื่นเพื่อยืนยันความถูกต้องและประสิทธิผลในการประยุกต์ใช้จริงในสถานศึกษา

นอกจากนี้ บริบทของข้อมูลส่วนใหญ่ยังจำกัดอยู่ในสังคมไทย จึงควรมีการศึกษาขยายผลในระดับสากล เพื่อให้โมเดลนี้สามารถใช้เป็นต้นแบบในวงกว้างได้อย่างเหมาะสม

โดยสรุป โมเดล 3D-KAM ถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เชื่อมโยงและขยายทฤษฎีเดิมให้มีความร่วมสมัย เป็นการผสาน “ธรรมะกับดิจิทัล” อย่างมีเอกภาพ และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีทั้งคุณธรรม วิชาชีพ และความสามารถในการนำองค์กรสู่ความยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- จำรัส สอนกล้า. (2568). *ภาวะผู้นำเชิงคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุฬาลักษณ์ สุวรรณพานิช. (2567). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขนาดนทบุรี. *วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ*, 4(11), 27-41.
- โชติกา ศิริบุญ. (2564). *การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักกัลยาณมิตรในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)*.
- ณัชชา เพ็ชรทรัพย์. (2566). การประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 เพื่อสร้างความสุขขององค์กร สำหรับครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 11(2), 173-185.
- ณัฐยา ทองห่อ. (2568). *การพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 12(1), 18-30.
- เดือนฉาย เงามาม. (2565). *ภาวะผู้นำตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์. วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*, 6(1), 39-50.
- ทินกร เผ่ากันทะ. (2565). *แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. วารสารการพัฒนาการศึกษาและการเรียนรู้*, 4(2), 37-45.
- ทิตนา แสงระวี. (2565). *ครูไทยกับการจัดการเรียนรู้ในยุค Digital Disruption [Thai teachers and learning management in the digital disruption era]. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 9(4), 13-26.
- เชียรพัชร แป้นทอง. (2567). *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุพนธ์*, 20(1), 1-12.

- นารีรัตน์ กว้างขวาง. (2561). *การบริหารงานโรงเรียนโดยใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).*
- ปิยะดา ก่อวุฒิกุลรังสี. (2561). *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารตามหลักกัลยาณมิตรธรรม โรงเรียนป้อมนาคราชสวาทยานนท์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, 5(3), 45–52.*
- พระปิฎกโกศล. (2562). *หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในพระไตรปิฎกสำหรับครู. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ (Journal of MCU Nakhondhat), 6(9), 4199-4214.*
- พระมหาสุธีร์วรินทร์ อินธิแสง. (2556). *หลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการราชภัฏตะวันตก, 8(1), 5–17.*
- ภิญชิตรา ธิตะปัน. (2565). *การบริหารตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น. วารสารการพัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่, 7(3), 127–143.*
- มลฤดี เฟิงสง่า. (2566). *การบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ ศรีนครินทรวิโรฒ, 24(2), 162–175.*
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย เล่มที่ 22 ข้อ 312. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.*
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2562). *การจัดการเรียนรู้ในยุค Disruptive Innovation [Learning management in the age of disruptive innovation]. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตร และการเรียนรู้.*
- วิศรุต นพรัตน์. (2567). *การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักกัลยาณมิตรของผู้บริหารสถานศึกษา ตามการรับรู้ของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช. วารสารพุทธสังคมนิเวศวิทยาปริทรรศน์, 9(1), 41–56.*
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI). (2564). *รายงานวิจัยการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัล: โอกาสและความท้าทายของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.*
- สังข์वाल เสริมแก้ว. (2567). *รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคลากรทางการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนวัดลานตากฟ้า อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. วารสารธรรมเพื่อชีวิต, 30(4), 479–492.*
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2562). *พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.*

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *รายงานการวิเคราะห์นโยบายการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2570*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุภัทรศักดิ์ คำสามารถ. (2563). แนวทางการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรรับชั้น. *วารสารการพัฒนารการเรียนรู้สมัยใหม่*, 5(3), 245-259.
- อะดิสก์ดี สมบัติคำ. (2565). *การบริหารงานตามหลักธรรมกัลยาณมิตรธรรม 7 ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเรือ ตำบลหนองเรือ อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994). *Improving organizational effectiveness through transformational leadership*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Christensen, C. M., Raynor, M. E., & McDonald, R. (2015). What is disruptive innovation? *Harvard Business Review*, 93(12), 44-53.